

DEN PRIVATISERTE

Demokratier hvor krigen utføres av vernepliktige er fredeligere enn demokratier hvor krigen tilhører en liten krigerelite

AV: NILS NAASTAD

Det begynner å bli noen år siden nå at Mary Kaldor publiserte sin studie *New and Old Wars*. Hun mente, særlig med Balkankrigene som bakgrunn, å se fremveksten av en praksis hun kalte nye kriger. Disse hadde flere kjennetegn: De ble gjerne utkjempet innenfor et lands eller en stats grenser, begrunnelsen for krigen var gjerne at den var en krig mot "den andre" hvor hensikten var å flytte folkegrupper basert på religiøse, kulturelle eller etniske skiller. Den nye krigen ble finansiert gjennom de krigførendes "rovdyrpraksis", det var landets egne ressurser som gikk med i krigen. I den grad humanitær nødhjelp kom inn i området, ble gjerne denne også i siste omgang brukt for å gi krigen næring. Integrert i krigen var det faktum at en god del av de krigførende, gjerne på begge sider, tjente på den. Dette kunne gå så langt at motstandere kunne selge hverandre våpen og ammunisjon fordi de hadde felles interesse av å fortsette krigen. Krigen var blitt en økonomisk aktivitet og holdt i gang fordi den kastet av seg. Et siste trist kjennetegn på denne typen krig var at den i stor grad rammet de sivile. I første verdenskrig var om lag 85 prosent av de som ble drept av krigshandlinger soldater. I andre verdenskrig var tallet redusert til 50 prosent. I dagens Irak er det nesten bare sivile som dør.

Krig som profitt

I Dagens Næringsliv den 20. oktober har professor i økonomi ved Universitetet i Oslo, Kalle Moene, skrevet et ypperlig tillegg til Kaldors studie. Moene analyserer ikke med krigsteoretikernes analyseapparat, han bruker økonomenes. Han tar utgangspunkt i det faktum at det nå er om lag like mange private sikkerhetskontraktører i Irak som det er amerikanske soldater der. Sikkerhetskontraktører er vel neppe noe annet enn eufemisme for leiesoldater. Dette er soldater som blir brukt for å beskytte personer, viktige bygninger eller transporter gjennom utsatte områder. Det ligger i sakens natur at fortjenesten for en sikkerhetskontraktør øker med graden av vold og usikkerhet i området. Moenes retoriske hovedpoeng er å spørre, dersom Blackwater (den største private sikkerhetskontraktøren) tjener mer jo høyere voldsnivået er, hvilken interesse har da det samme selskapet i å redusere volden? Situasjonen er nå den at "Private selskaper dekker både tilbudet av vold og ødeleggelser og etterspørselen etter beskyttelse og gjenreisning som denne volden skaper." Vi ser altså i Moenes analyse åpenbare likhetstrekk mellom Vestens kriger og de nye kriger Kaldor beskrev for 8 år siden. Store grupper har interesse av holde krigen i gang fordi den er blitt en økonomisk

Krigen er blitt et anliggende for en liten krigerelite også i Norge.

De norske elitestyrkene forteller ikke hvilket oppdrag de skal ut på, og når de kommer hjem, og de forteller ikke hva de har vært med på.

Dette er også et demokratisk problem. (Foto: Torbjørn Kjosvold/FMS)

KRIG

aktivitet som kaster noe av seg. Kriger er, med Moenes ord, blitt en profittdrevet destruktiv aktivitet. Den nye krigen er en privatisert form for krig.

Demokrati og krig

Den utviklingen som vi nå kan observere, og som Norge er en del av, har imidlertid flere trekk som må sees i sammenheng.

Statsvitere forteller oss at det finnes godt statistisk belegg for å hevde at demokratier ikke går til krig mot hverandre. Samtidig vet vi altså at demokratier går til krig. Siden 1990 har vi imidlertid sett en utvikling av vestens militære styrker og av krigen som vanskeliggjør bruk av statistikk for å demonstrere demokratienes gjensidige fredsvilje. Saken er nemlig den at i og med avskaffelsen av verneplikten, er selve krigen blitt et anliggende for en liten krigere-lite. Nå

kan man nemlig krige litt, mens landet

man kriger på vegne av, er i dyp fred. I Norge så vi dette første gangen da vi sendte styrker for å delta i kampanjen mot Serbia i 1999. Styrkene som var forlagt i Italia kunne ikke komme i kontakt med Forsvarets Overkommando etter vanlig arbeidstid: hjemme praktiserte også Forsvaret kontortid, freden hersket også i den hjemlige garnison. Selv om dette nå visstnok er rettet på, har avdemokratiseringen av krigen fortsatt, stadig færre avtjener verneplikten. Den militære innsikten i befolkningen reduseres. Samtidig sender vi soldater i strid, også i Norge elitiseres krigen. De norske elitestyrkene forteller ikke hvilket oppdrag de skal ut på, og når de kommer hjem, forteller de ikke hva de har vært med på. Dette er også et demokratisk problem.

Irak

Krigen USA med støtte fra Storbritannia startet i Irak i 2003, skulle være en presis krig. Man skulle med presise våpen "levert" på trygg avstand ødelegge det ira-

kiske regimet. Siden skulle man gå inn med bakkestyrker og befri befolkningen. Operasjonene skulle være nok et eksempel på den nye krigen hvor svært presise våpen skulle ødelegge målene. Like viktig som at målene ble ødelagt, ville det være at man selv nesten ikke fikk tap.

Den militære konsekvensen av denne typen krig er grei nok: Når man kan beskytte fienden utenfor rekkevidden av hans våpen, så er man trygg. Du kan drepe fienden, men fienden kan ikke drepe deg. Slik kan du krige med liten risiko. All risiko føres over til den andre siden.

For politikere blir denne effekten enda sterkere: Nå kan man se for seg at det er mulig å bruke vold utenlands uten at det har kostnader innenlands. De presise og langtrekkende våpen fjerner ikke bare den militære risiko, den

“ *Krigen er ikke bare avdemokratisert, den er også privatisert* ”

risikoen som til nå så å si har tilhørt yrket,

den fjerner også den politiske risikoen.

Det er også utviklet en retorikk rundt disse våpen som er interessant å se på fordi den både bygger opp under bildet av krigen som et lavrisikoprojekt og som et anliggende for en elite.

Kirurgisk presisjon

Man angriper med kirurgisk presisjon (surgical attack), og gjennomfører derfor kirurgiske angrep. Vi vet jo alle at kirurgi er noe som bedrives av eksperter og også at det drives i det godes tjeneste. Kirurgens presise snitt åpner opp slik at svulsten kan fjernes. Deretter skal såret lukkes og pasienten forhåpentligvis friske til.

Det er kort vei fra kirurgisk presisjon til kirurgisk krig: Den lille krigen med stor presisjon hvor pasienten etter militære operasjoner raskt kvikner til igjen. Krigens usikkerhet kan fjernes, våpen kan legges i den politiske verktøykassen og litt maktbruk, eller en trussel om litt maktbruk, kan tenkes integrert i politikken.

Det ligger innenfor de presise våpens retoriske ramme at krigen nå er i ferd med å bli beregnbar.

Men det har som kjent krigen aldri vært. I USA foreslås det nå å gjeninnføre verneplikten. Man klarer ikke lenger å rekruttere nok frivillige til hæren. Det ulykkelige engasjementet i Irak har gjort det farlig å være soldat. Krigen ble ikke bare uberegnelig, den ble farlig også, både militært og politisk. Drømmen om den beregnbare krig begraves i Irak.

Verneplikt i USA?

Også soldater som sitter fast i Irak, ønsker seg verneplikt. I en artikkel i Newsweek 28. august i år skriver en soldat at dersom verneplikten innføres, så betyr det at også barn av de rike og mektige må delta. Det er først når overklassens avkom risikerer å blø at vi vanlige soldater får det beste utstyret, skriver korporal Finelli. Først da får vi beskyttelsesutstyr som er like godt som de private selskapene bruker. Da får vi også nasjonens

omsorg om vi blir kvestet. Slik har krigen også et klasseperspektiv.

Sist verneplikten ble praktisert i USA var under Vietnamkrigen. Vi vet hvordan det gikk: en meningsløs krig angikk etter hvert hele befolkningen og ble politisk umulig å føre videre. USA trakk seg ut og de 59000 døde soldatene ligger fremdeles som et dypt traume i befolkningen.

Dersom verneplikten nok en gang gjeninnføres i USA, vil dette føre til at Irak-krigen blir et bredt nasjonalt anliggende. USA vil trekke seg ut av landet. Ikke fordi vernepliktige er militært mindreverdige, men fordi bruken av vernepliktige soldater betyr at krigen demokratiseres. Krigen er ikke lenger forbeholdt en elite, nå skal alle få delta.

Erfaringen sier at når krigen blir demokratisk, blir den raskt avsluttet. Med ett forbehold: når krigen demokratiseres og de verdiene man slåss for er demokratiets sentrale verdier, slåss man krigen til ende, som man gjorde det i

Kan man bruke vold utenlands uten at det har kostnader innenlands rykker krigen nærmere (Foto: US Airforce)

kampen mot Hitlers Tyskland.

Slik blir også den demokratiske krigen en seismograf som registrerer krigens viktighet. Den meningsløse krigen i Vietnam ble

RUAG

Aerospace Defense Technology

The Swiss UAV System offers an impressive mission profile up to 180 km/h, flight endurance of up to 9 hours and a ceiling height of 18.000 feet. The fully qualified and certified system provides for almost autonomy with its own air traffic controller, the automatic landing system with the unique RUAG's landing skids and the wide range of available payloads.

With RANGER, you get mission success and mature systems with a large flight experience in the Swiss Air Force and the United Defense Forces.

By using the sophisticated technologies from RUAG Aerospace, the leading provider for civilian and military aerospace solutions.

RANGER – the Swiss UAV System for Day and Night Missions

RUAG Aerospace

PO Box 901, CH-6002 Emmen, Switzerland

tel. +41 412 684 111 | fax +41 412 682 026 | marketing.aerospace@ruag.com | www.ruag.com

SECURITY IS OUR GOAL, QUALITY OUR STANDARD

avsluttet etter at store grupper ungdommer ble innkalt for å slåss en krig man ikke trodde på. Det er all grunn til å forvente det samme i Irak dersom USA nå igjen ser seg nødt til å innføre verneplikt. Kanskje kan bare diskusjonen om en slik innføring være tilstrekkelig.

Og hva med Norge? Foreløpig

sender vi så få ut i krigerske oppdrag at vi kan lene oss på frivillige. I skrivende stund er ennå tapene så små at rekruttering er mulig, for Gud er som kjent norsk.

Men dersom verneplikten skulle få en renessanse hos vår store allierte, vil dette også i Norge føre til at den blir styrket. I militær praksis, så vel som i teori, følger Norge etter vår militære ledestjerne i vest.

Norge og krig

Påstanden om at demokratier ikke går til krig mot demokratier kan derfor utvikles videre. Når demokratiene tillater at krigen demokratiseres, dvs. at den ikke lenger blir forbeholdt en liten elite, går de

ikke til krig med mindre sentrale demokratiske verdier står på spill.

Demokratier hvor krigen må utføres av vernepliktige er fredeligere enn demokratier hvor krigen tilhører en liten elite.

Dette gjelder for USA, og det gjelder for Norge.

Vi har altså to forskjellige virke-

Drømmen om den beregnbare krig er begravd i Irak.

ligheter eller oppfatninger av virkeligheten her, hvor Vesten bidrar til begge. I den ene virkeligheten skal Vesten med høyteknologi gjøre krigen ryddig, kort og beregnbar. Men når dette ikke lykkes privatiseres også Vestens krig, og overlates slik til den profitt-drevne destruktive kreativitet. For private kontraktører har ingen interesse av den korte og ryddige krigen. Sett fra et slikt perspektiv er derfor vestens kriger både i Afghanistan og Irak glitrende militærteoretiske selvmotsigelser.

En annen, og muligens mer deprimerende tolkning av utviklingen er denne: Vi ser en utvikling i tre trinn.

Det første trinnet er nasjonens krig som utkjemperes av nasjonens borgere. Dette er de store krigene hvor store verdier står på spill.

Det andre trinnet utspilles i de små krigene hvor den enkelte land bruker sine profesjonelle soldater. Ofte er handlingene holdt hemmelige. Krigen blir forbeholdt en elite og demokratiet, som finansierer innsatsen, får ikke fullt innsyn. Krigen avdemokratiseres, selv om de enkelte lands myndigheter beholder voldsmonopolet.

På det tredje trinnet settes krigen ut på anbud, den overlates til private kontraktører. Denne krigen er ikke bare avdemokratisert, den er også privatisert. Fortsatt krig betyr fortsatt fortjeneste. Motivene for å fortsette krigen er lette å få øye på. Dit er vesten på vei og utviklingen går svært raskt.

I Norge befinner vi oss for tiden på trinn to. ●

Norska Luftforsvarets P3 Orion
fäller SKAD innehållande livflottar

I nära samarbete med
det Norska Försvaret

airsafe
F O L A

Airsafe Sweden AB, Box 834, 194 28 Upplands Väsby, Sweden
www.airsafe.se, tel +46 8 59411260, fax +46 8 59071549